

JOSEP
VILLARRUBIA
JUAN

LA DANSA DE BOCAIRENT

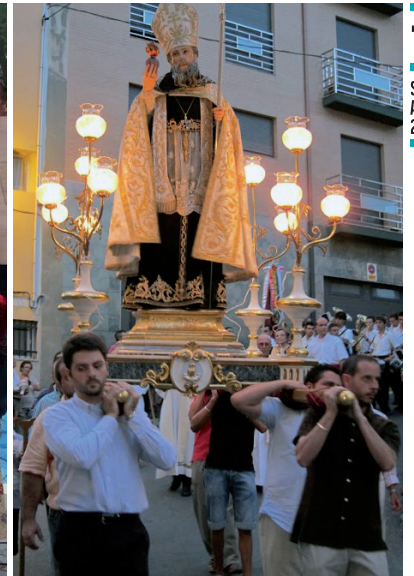
La Dansa de la Vall Blanca - La Dansa de Mariola

LA DANSA DEL PAÍS VALENCIÀ

El Grup de Danses “Cardaors”, al llarg de la seua ampla i dilatada existència ha organitzat un Aplec de Danses del País Valencià, allà per l'any 1980, dos Aplecs de Danses de la Vall d'Albaida i un Aplec de Dases dels Pobles de la Mariola. Voldria aprofitar aquest article per fer arribar a la gent que estima Les Danses alguns apunts que em serviren per presentar els dos darrers Aplecs, així com alguns versos carregats d'emotivitat que s'utilitzaren en les dues ocasions.

Amb motiu del IX Aplec de Danses dels Pobles de la Mariola ens reunirem a Bocairent a la crida de la mare Mariola la que alleta per mig de les seues fonts al pobles que l'envolten, emparant-los sota el mantell de la seua màgia. I és que als voltants de la Mariola on vivim, la fenomenologia transcendent va repetint-se en el temps. Hi ha un Calvari, a Bocairent, construït perquè apareixen tres llums misterioses. Hi ha una MaredeDéu, a Agres, que no vol moure's del lloc escollit per manifestar-se. Hi ha una ermita, a Cocentaina, dedicada a Sant Cristòfol, aquell mestre gegantí que ajuda als homes a creuar el riu que separa la ignorància del coneixement. Hi ha pobles, com Cocentaina o Bocairent on la vel·leïtosa deessa Fortuna decideix quin ha de ser el seu patró i en el cas de Sant Hipòlit repetint tres vegades la seua voluntat. Hi ha llegendes que parlen de filles mortes de dolor que tenien per companyia una pantera negra, animal preferit per Dionís per metamorfegarse: Dionís déu de la festa i del vi, el que ens revela el secret de l'alegria i el coneixement per l'èxtasi. De fet els majors contaven com la taceta de cascall servia per mullar el “xupo” dels xiquets que a la Mariola havien nascut bascosos i plorans. Hi ha llegendes que parlen de tresors amagats pels moros a l'ombra de la torre de Mariola. Hi ha lleons ibèrics que juguen al transvestisme perquè han perdut la melena. Hi ha, per descobrir, el temple ibèric d'on va sortir el lleó, temple segurament dedicat a Lug, déu celta, mestre ocult de sabers secrets, que era un déu multifuncional, que igual feia de fuster, com de ferrer, com de mag, com de jugador d'escacs, i fou precisament guanyant-li una partida al Rei es fa fer l'amo del món. Diuen els estudiosos que la veneració al déu Lug la va transformar el cristianisme en la figura de Sant Llorenç, sant que va acabar martiritzat socarrimat en una graella. Però, a Bocairent divuit segles després del seu martiri encara es recorda el succeït i asseguren els més majors que eixe dia, el 10 d'agost, resulta ser sempre el més calorós de l'any.

Es pot dir que la Mariola, a banda de ser Parc Natural, és una contrada màgica on es ballen danses rituals des d'època ancestral.

La Dansa

Les Danses, la Dansa, la Dansa Plana, la Xàquera Vella, el Ball Pla, el Ball de Plaça, és la manifestació folklòrica, més antiga, més estesa i més viva de Bocairent, de la Vall Blanca de la Mariola i de tot el País Valencià.

Encara que no ens ho parega, estem davant d'una dansa ritual, que es balla sempre en un lloc determinat, en unes dates determinades i en honor d'un déu de la fertilitat o de la fecunditat, d'ací la coincidència amb els solsticis o amb la recollida de les collites. Amb el temps la cristianització ha fet que passen a ballar-se en honor d'algun sant.

Les Danses són, per tant, balls de societats agrícoles i encara que amb xicotets detalls diferenciadors tenen una estructura comuna: A Bocairent tenen una "moguda" o eixida, lenta, senyorívola i cerimoniosa. Un "ball pla", també conegut, en altres llocs, per les "mudances comptades" o "ball de comptes", "dansa plana" o "passeig pla", que va trencant-se, primer per "la cadena", mitjançant la qual les parelles avancen o retrocedeixen i més tard amb els "bots" o fandaguet i que acaba en un final accelerat que ací a Bocairent identifiquem amb "El tio Pep se'n va a Muro".

La Dansa és una comitiva formada per parelles de balladores i balladors que pren l'estructura, allargada o rodona, del carrer o de la plaça on es balla. La dansa sol tindre un Cap, el Cap de Dansa que pot ser una autoritat, com era antigament a Bocairent, o la balladora o el ballador més antic o un clavari o una clavariessa... A Bocairent la tradició actual diu que ha de ser una dona casada que, a més de buscar-se ballador, té el dret a elegir a l'altra parella que l'acompanyarà fent "quadro". I l'altra tradició de Bocairent és que són les dones, són les balladores, les que han de cercar-se ballador per a cada una de les 5 nits de Danses. I no parlarem, per no fer-ho llarg, de les rígides normes que s'apliquen per a respectar l'ordre i l'antiguitat de les balladores en el rotgle i que formen part del dret consuetudinari de la festa...

LA DANSA

És la dansa que avança i avança,
fileres que trenen al ritme tel·lúric del sòl
l'ancestral, insistent, melodia
que encén alimares i empaita guspies al vol.

Cara a cara, parella a parella,
Paraules de fusta ressonen; el cos ajustat
és ofrena de fruits saborosos
crescuts en la molsa lasciva de l'hort vigilant.

És la dansa que avança i avança,
que es fa sangonera de mel per les cames; els ulls
sols desitgen sentir la picada
d'abella enzelada, oh espasa afilada d'uns rulls !

Creix la nit, el seguici s'amera
de terra calenta perlada de flors de suor.
Ja no balles: t'enfiles, t'envoles...
la plaça és un llaç corredís que empresona l'amor.

És la dansa que avança i avança !
Ja salta les tanques vençudes ! Ja ho dóna i vol tot !
Ha arribat el moment del fandango !

L'olor de l'orgia és un crit que et reclama ! Al bot !

Fora el seny !. S'ha apagat l'alimara,
La fosca és un cau de ventures paganes.
La por ha fugit !

Cims enllà naix el dia.
Besats pel sol nou,
carn i cel agraïts es fan d'or !

Toni Mestre a Retaule

LES DANSES DE BOCAIRENT

Nits d'agost, nits d'il·lusions.

Les estrelles fugisseres sembla que de festa estan.
Cap al capvespre ja eixien amb sa dèbil claredat.
La mitja lluna d'argent pren lloc en mig dels estels
creuant-se amb el campanar que la mira enlluernat.
A la Plaça l'alegria quasi que es pot palpar.
Tot és llum i tot és vida.

Hi ha cadires al voltant, xiquets que corren i criden,
la font al mig lluïdora i la barraca al costat.
Ja s'escolta la dolçaina i el tabalet avançar.
Lloc a la balladora ... !

Sota l'arc apareixen els majorals amb gaiatos
i la traca baix del braç.
Balladors i balladores fan de cort al Cap de Dansa
al que van acompanyant.
...Trona en l'aire un coet
i una lenta melodia sortida del tabalet,
un "xac, xac, xac,..." repetit que sona a teler de mà
i a blat acabat de batre, ompli l'espai de la Plaça.

Ha començat la dansà.
Al compàs de les postisses tots a un temps estan ballant.
Per l'aire els braços broden randes invisibles
amb els fils de la il·lusió.
Al sonar de la dolçaina tota la Plaça es remou.
Hi ha qui salta d'esqueneta, hi ha qui canvia de parella
i hi ha qui balla "el peuet".
Mil figures endiablades es formen a cada instant.
La lluentor de pintons, arracades i davantals
ens fan veure lluminàries com si estiguérem somiant.
Després retorna la dansa a la suau serenor,
al seu pas aristocràtic lent i grandios.

És la ritualitat sagrada de la dansa,
ritme i música senzilla que al voltant de la font
sagramentaritza l'espectacle.
Cinc dies que en el ple del cor de la nit del mes d'agost,
Bocairent combrega amb l'esperit dels seus avantpassats.

Josep Villarrubia Juan

SEGUIDILLES

(versionat d'un poema de Toni Mestre a Retaule)

A ballar tots la dansa !
Quina gentada !
Mariolencs colze a colze
Enmig la Plaça !.

A ballar tots la dansa !
Quanta esperança !
De renàixer amb ella
Com nostra serra.

PER LA DEL L'U I EL DOS

(versionat d'un poema de Toni Mestre a Retaule)

Ballar pel sol que anuncia
un dia nou pel Llevant.
Ballar com poble que avança
amb progrés i llibertat.

Ballar pels que se'n anaren
i pels que avui ens fan costat,
i pels que vindran un dia
i faran seu el demà.

PER LA DE L'U I EL DOTZE

(versionat d'un poema de Toni Mestre a Retaule)

Tinc una comarca antiga
Feta de plors i esperança;
hi ha qui la vol dividida
per acabar ofegant-la,
jo la vull alliberada
joiosa i treballadora,
jo la vull alliberada !
amb arrels i remembrança.

CAÇADOR PRESONER

(versionat d'un poema de Toni Mestre a Retaule)

Pels voltants del Montcabrer
va un caçador que no caça,
sempre acaçant un sospir
que el vent s'emporta quan passa.

No sap d'on naix, ni d'on ve...
(Ve dels bosc, naix a la bassa;
ve de la vora del riu,
naix al prat amb la llapassa...)

És un ai que ompli Mariola
com un coixí de pinassa
o que devalla dels cims
com una neu que és desglaça.

Si de dia és un gemec
al bell mig de la boirassa,
de nit s'escolta subtil
quan vetlla damunt la jaça.

I va errant pels senderols
caminant amb mala traça.
No sap on va ni d'on ve,
ni que cerca, ni que acaça.

Caçador estàs perdut !
El mal fat t'ha fet lligassa !
Per sempre més restaràs
presoner sense nugassa !

Pels voltants del Montcabrer
va un caçador que no caça,
sempre acaçant un sospir
que el vent s'emporta quan passa !.

